

Ján Marhefka ▪ Tomáš Čuka ▪ Miroslav Skladaný
Ivan Špilda ▪ Peter Kuric

Marhefka, J., Čuka, T., Skladaný, M., Špilda, I., Kuric, P.: Damages on forests by game in the state enterprise LESY SR. APOL, 2023, vol. 4, no. 1, p. 22–25.

Abstract: State forest enterprise LESY SR registers increasing damages of forests by game. The increment calculated in euro has grown by more than half of million euro within the last 6 years. Damages have reached 2.5 mil. euro, from which 619 thousand euro belong to peeling, and 1.86 mil. euro belong to biting.

Key words: game; damage; biting; peeling; sanitary felling

Úvod

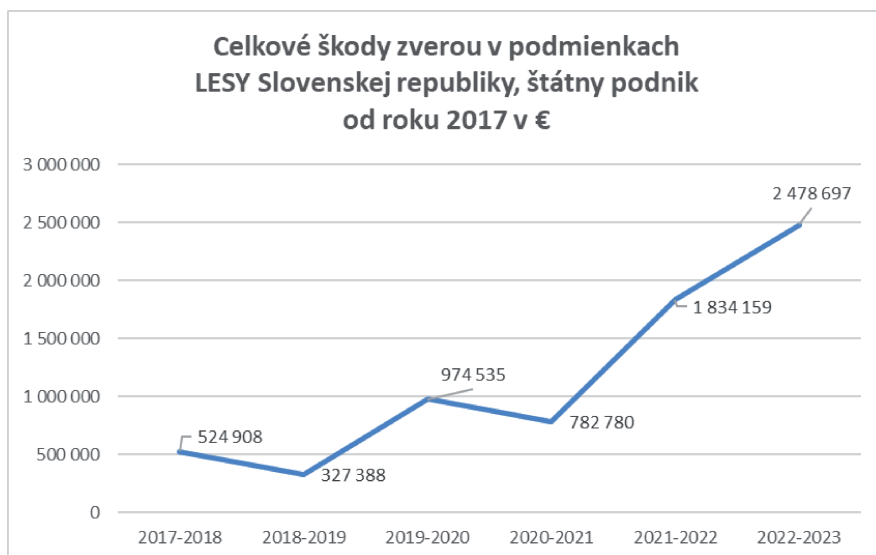
LESY Slovenskej republiky, štátny podnik, eviduje stúpajúci trend škôd spôsobovaných zverou na lesných porastoch, ktoré obhospodaruje. Za posledných 6 sledovacích období ide o nárast z vyše pol milióna € na vyše 2,5 milióna €, z toho takmer 619 tis. € obhryz a lúpanie, a takmer 1,86 mil. € odhryz.

Škody, ktoré spôsobuje zver, môžeme definovať ako: odhryz, obhryz, vytĺkanie, lúpanie, pošlapávanie, zlomenie, vytrhávajúce, odieranie, podrývanie. Tie najvýznamnejšie škody, ktoré zver spôsobuje sú:

Odhryz – odhryz bočných alebo vrcholových výhonkov dreviny zverou,

Obhryz – obhryz alebo ohryz kôry stromov vysokou zverou až po drevo,

Lúpanie – vzniká odlupovaním kusov kôry s lykom v období prúdenia miazgy.

Obrázok 1. Vývoj škôd na lesných porastoch spôsobených zverou

Figure 1. Development of damages on forests in state enterprise LESY SR (in euro)

Rozdelenie porastov:

mladšie porasty – odhryz, strata výškového prírastku

- zdravý (do 20 %),
- poškodený (21 – 80 %),
- zničený (nad 81 %).

staršie porasty – obhryz, strata na kvalite drevnej hmoty

- zdravý (bez poškodenia),
- poškodený (do 50 % obvodu kmeňa),
- zničený (nad 50 % obvodu kmeňa).

Termín zisťovania a evidovania škôd

Škody zverou s dominanciou odhryzu zisťujeme na jar, kedy sú po zime najlepšie viditeľné a čerstvé poškodenie sa ľahko odlíši od staršieho poškodenia. Ide najmä o jarné mesiace v závislosti od stanovištných a klimatických pomerov, pred vyrašením nových výhonkov. V prípade potreby je zisťovanie možné vykonať aj v inom termíne, hlavne pri významnejšom poškodení lúpaním, vytĺkaním, zaľahnutím, vyrývaním a udupaním, ktoré môžu vzniknúť aj v priebehu letných mesiacov. Evidujeme hneď, ako sa poškodenie zistí. Kvôli kontrole a prípadným korekciám evidujú organizačné zložky OZ vzniknuté škody za predchádzajúce obdobie priebežne, najneskôr však k 30. 6.

Termín nahlásenia škôd

Hlásenie o škodách zverou sa posiela elektronicky do 31. 7. a posiela sa aj v prípade, že k poškodeniu porastu došlo, ale užívateľ si nenárokuje náhradu škody na lesnom poraste.

Náklady na ochranu lesa pred škodami spôsobovanými zverou medziročne kolíšu, no v roku 2022 boli najvyššie za posledné roky.

Tabuľka 1. Náklady na ochranu lesa pred škodami spôsobenými zverou

Table 1. Costs of forest protection against damages caused by wild animals

Druh výkonu	2018	2019	2020	2021	2022
	1 000 €				
Ochrana MLP pred zverou	1 695	1 679	1 179	1 630	1 970
Oplocovanie MLP	641	585	567	664	774
Individuálna ochrana (ohryz a lúpanie)	97	89	33	50	86
Spolu	2 433	2 353	1 779	2 344	2 830

Postupy zisťovania škôd na lesných porastoch stanovuje *Metodika pre zisťovanie poškodenia lesných porastov zverou a oceňovanie škôd* (Gubka a kol. 2021) a *Príručka k metodike pre zisťovanie poškodenia lesných porastov zverou a oceňovanie škôd* (Gubka a kol. 2022). Základným cieľom metodiky a príručky je objektívne a jednotne stanovovať výšku škôd v lesných porastoch pri škodlivom činiteľi „zver“.

Na základe stúpajúcich škôd, vysokých nákladov na ochranu lesa, neúčinných opatrení na znižovanie stavov zveri v niektorých oblastiach a zavedenie novej metodiky a príručky LESY Slovenskej republiky, štátny podnik vypracoval internú smernicu k škodám zverou, ktorá okrem jednotného a objektívneho stanovenia výšky škôd na porastoch v správe štátneho podniku má za cieľ zavedenie funkčných mechanizmov zabezpečujúcich prevenciu pred vznikom škôd, vrátane postupov pri uplatňovaní náhrad za škody spôsobené zverou. Už tento rok sa na výpočet škôd zverou použili vzorce z metodiky vypracovanej NLC (Gubka a kol. 2021; Gubka a kol., 2022).

Základné mechanizmy zapracované do internej smernice

1. Objektívne a jednotné evidovanie vzniknutých škôd.
2. Sledovanie početnosti zveri aj v nerežijných revíroch (prehľad rôznych metód).
3. Aktívna komunikácia s poľovnými hospodármi a príslušnými orgánmi štátnej správy. Napr. pri identifikovaní nesúladu so stavom početnosti zveri v plánovacích dokumentoch so skutočnými stavmi.
4. Určenie a zapracovanie opatrení za účelom znižovania škôd zverou do písomných zmlúv s užívateľmi PR.
5. Sledovanie a vyhodnocovanie dodržiavania dohodnutých opatrení zo strany užívateľov PR.
6. Aktivita za účelom zabezpečenia účasti v činnosti poradných zborov a chovateľských rád ako súčasť veľkopoľného poľovníckeho hospodárenia.
7. Zavedenie povinnosti zakladať porovnávacie oplôtky (1 ks na každých 250 ha obnovovaných porastov).
8. Definovanie únosnej miery poškodenia v lesoch obhospodarovaných štátnym podnikom LESY Slovenskej republiky, štátny podnik.
9. Návrh úpravy plánu lovu na základe vyhodnotenia vplyvu zveri na les.
10. Uplatnenie finančných náhrad za škody pri ktorých je to možné podľa uzatvorených zmlúv, resp. v zmysle platnej legislatívy.

Tabuľka 2. Rozdelenie poľovných revírov na Slovensku podľa ich užívateľa (Zdroj: Národné lesnícke centrum)

Table 2. Distribution of hunting areas in Slovakia according to their user (Source: National Forest Centre)

Užívateľ poľovného revíru	Počet revírov	Výmera [ha]	Podiel [%]
LESY Slovenskej republiky	136	445 662	10
Ostatné štátne organizácie	19	121 777	3
Neštátne subjekty	63	152 863	3
Prenajaté pre SPZ	1 027	2 321 368	52
Ostatné prenajaté	627	1 342 198	30
Vyhradené	8	62 405	1
Spolu	2 433	2 353	100

Zásadné opatrenia vykonávané v oblasti poľovníctva

LESY Slovenskej republiky, štátny podnik má už cca 8 rokov stratégiu neprenajímajúcich poľovných revírov s podielom poľovných pozemkov v správe LESOV SR väčším ako 50 % z výmery poľovného revíru. Týmto si LESY SR zabezpečili priame užívanie poľovného revíru vo vlastnej réžii, a tým aj zrealizované počítanie početnosti zveri, určenie výšky plánu lovu, spôsobu starostlivosti o zver, metódy lovu zveri, a tým aj frekvenciu vyrušovania zveri v poľovnom revíri samotným poľovníckym manažmentom. Tieto aspekty majú rozhodujúci vplyv na prípadné škody spôsobované zverou na lesných a poľnohospodárskych kultúrach.

Vďaka priamemu užívaniu poľovných revírov sa LESY SR stali účastníkmi poradných zborov a chovateľských rád na väčšej časti Slovenskej republiky ako tomu bolo v minulosti, čím môžu aktívnejšie vstupovať do celého manažmentu zveri v rámci územnej pôsobnosti poradného zboru či chovateľskej rady.

Napriek tomu, že v posledných rokoch dochádza na Slovensku neustále k navyšovaniu plánov lovu zveri, a aj k zvýšenému skutočnému lovu zveri zo strany poľovníkov, tak toto navyšovanie je lokálne nepostačujúce, z čoho vyplýva, že plánovanie lovu je stále nereálne a nezachytáva ani ročný prírastok zveri. Poľovníci plánujú častokrát lov zveri podľa starých zvyklostí, keď bolo zveri menej a podľa toho, čo je pre nich pohodlne zvládnuteľné, a nie podľa toho, čo je skutočne potrebné. Z toho vyplýva, že aj v problematických režijných revíroch je potrebné prehodnotiť efektivitu individuálneho lovu a zväziť aj iné spôsoby znižovania stavov zveri (napr. nové spôsoby spoločných poľovačiek používané v zahraničí so zapojením miestnych poľovníkov alebo lov odchytom v NP a v rekreačne veľmi vyťažovaných lokalitách).

LESY SR, š. p., na základe povinnosti určenej pre užívateľa poľovného pozemku v § 25 písm. „g“ zákona 274/2009 Z. z. o poľovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len cit. zákona), ktorý znie „dohodnúť s užívateľom poľovného revíru spôsob a formu minimalizácie škôd spôsobovaných zverou a na zveri“ zasie-

lajú užívateľovi poľovného revíru po zaevidovaní zmluvy o užívaní poľovného revíru návrh zmluvy o spôsobe a forme minimalizácie škôd spôsobovaných zverou a na zveri v poľovnom revíri.

Užívateľ poľovného revíru má v zmysle § 26 písm. „l“, povinnosť dohodnúť písomnou zmluvou s užívateľom poľovného pozemku spôsob a formu minimalizácie škôd spôsobovaných zverou a na zveri.

Už cit. zákon ukladá povinnosť „dohodnúť“ sa na zmluve, avšak vymožitelnosť uvedených ustanovení je nereálna, pretože v prípade neakceptovania návrhu uvedenej zmluvy jednou zo zmluvných strán k uzatvoreniu zmluvy nedôjde. Napriek tomu LESY SR aplikujú tento postup, aby v prípade žaloby o náhradu škody spôsobenej zverou deklarovali aktívnu účasť na splnení povinností uvedených v cit. zákone pre užívateľa poľovného pozemku a užívateľa poľovného revíru.

Vo väčšine prípadov dochádza k uzatvoreniu vyššie uvedenej zmluvy a LESY SR majú potom v zmluve dohodnuté ustanovenie o možnosti vyjadriť sa k návrhu plánu chovu a lovu. V prípade, že nedôjde k dohode o pláne chovu a lovu LESY SR, š. p., majú možnosť podať písomne svoje pripomienky k návrhu plánu chovu a lovu príslušnému orgánu štátnej správy.

LESY SR, š. p., využívajú v režijných poľovných revíroch možnosť zmeny plánu poľovníckeho hospodárenia, a to formou navyšovania príp. aj znižovania plánu lovu počas poľovníckej sezóny, ak početnosť zveri v poľovnom revíri nie je v priebehu doby lovu v súlade so schváleným plánom chovu a lovu príslušným orgánom štátnej správy. Žiadosti o zvýšenie plánu lovu počas poľovníckej sezóny orgány štátnej správy schvalujú bez väčších problémov.

Najdôležitejším prvkom v znižovaní škôd spôsobovaných zverou a v prevencii voči týmto škodám je intenzívna komunikácia s užívateľmi poľovných revírov, pretože mnohí nemajú dostatočné informácie o stave lesných kultúr z pohľadu škôd spôsobovaných zverou. Pre tento účel sú vhodné tvaromiestne obhliadky na mieste vzniku škôd, aby boli preukázané škody na tvare miesta, vysvetlené možnosti, ktoré môže užívateľ poľovného revíru aplikovať z pohľadu starostlivosti o zver, spôsobov lovu, vytvárania loveckého kľudu, a tiež aby bol dohodnutý ďalší postup za účelom znižovania škôd zverou. Uplatňovanie si škôd spôsobených zverou voči užívateľovi poľovného revíru skončí častokrát žalobou na súde a potom nasleduje vzájomné preukázanie vykonaných, resp. nevykonaných preventívnych opatrení zo strany užívateľa poľovného pozemku, do procesu vstupujú znalecké posudky, ale toto všetko už lesu nepomôže.

ďalšie prejavy sucha na zdravotnom stave lesných porastov. V dôsledku sucha a meniacej sa klímy sú lesné porasty oslabené a vytvárajú predispozíciu pre aktivizáciu sekundárnych biotických škodcov akými sú podkôrny hmyz a drevokazné huby. Preto bude dôležité naďalej monitorovať dopady sucha na lesné ekosystémy.

Literatúra

Gubka, A., Bučko, J., Šebeň, V., Barbierik, I., 2021: Metodika pre zisťovanie poškodenia lesných porastov zverou a oceňovanie škôd. Zvolen, NLC, 19 s.

Gubka, A., Bučko, J., Šebeň, V., Barbierik, I., Slamka, M., Dubec, M., Kunca, A., Nikolov, Ch., Lalík, M., 2022: Príručka k metodike pre zisťovanie poškodenia lesných porastov zverou a oceňovanie škôd. Zvolen, NLC, 83 s.

ADRESA

Ing. Ján Marhefka, Ing. Tomáš Čuka, Ing. Miroslav Skladaný, Ing. Ivan Špilda, PhD., Ing. Peter Kuric
LESY Slovenskej republiky, štátny podnik
generálne riaditeľstvo
Námestie SNP 8
SK-975 66 Banská Bystrica
email: lesysr@lesy.sk